

Методологія наукових досліджень

Шановні читачі! У рубриці „Методологія наукових досліджень” редакція публікує матеріали, що пов’язані з найважливішими аспектами наукової діяльності: організаційно-методичним забезпеченням наукових видань, загальним принципом статистичного, біометричного і математичного супроводження досліджень, а також оригінальними методичними підходами вітчизняних і зарубіжних морфологів. У цьому випуску редакція продовжує розглядати питання, які пов’язані з перевагами, обмеженнями і проблемами впровадження відкритого доступу до результатів наукових досліджень, а також перспективами діяльності науковців, установ, організацій, бібліотек, журналів, наукових архівів, наукових товариств у даному напрямку. Зокрема, до вашої уваги надаються матеріали, що підготовлені зарубіжними та вітчизняними фахівцями у відповідних наукових і організаційних галузях.

Від редакції:

Ми раді повідомити наших читачів та авторів статей, що з жовтня поточного року журнал «Морфологія» увійшов до Міжнародного проекту «Директорія журналів відкритого доступу» (DOAJ). Він знаходиться в розділі «Біологія та природничі науки» (всього 196 журналів) / «Біологія» (143 журнали) / «Анатомія» (всього 5 журналів у розділі). Завдяки цьому журнал почали щодня відвідувати 12 користувачів з різних країн світу. В подальшому ми сподіваємось, що їх кількість буде зростати.

Інформаційна Програма Інституту Відкритого Доступу (OAI) разом із SPARC (Науковим Видавництвом та Коаліцією Академічних Ресурсів) та Бібліотеками Університету Лунда навесні 2003 року започаткували Директорію журналів відкритого доступу (<http://www.doaj.org>).

Директорія журналів відкритого доступу (DOAJ) має на меті підвищувати виявлення та простоту пошуку журналів відкритого доступу, покращуючи, таким чином, їх використання. Директорія буде охоплювати усі наукові журнали відкритого доступу, які використовують належну систему контролю якості, та не буде мати обмежень у відношенні мови та розділу наук.

На даний момент DOAJ використовується факультетами всього світу для пошуку рецензованих журналів, де вони можуть опублікувати власні роботи, а також журналів, де вони можуть мати відкритий доступ до рецензованих досліджень колег. Таким чином, DOAJ посилює значення літератури відкритого доступу та допомагає встановлювати зв’язки між авторами та читачами.

2003 року DOAJ починалась з 300 журналів; на разі в директорії перераховано більше 3 700 журналів. «Бібліотеки університету Лунда глибоко вірять в рух у напрямку відкритого доступу до наукової інформації,» сказав директор Бібліотек університету Лунда. «Партнерство з OAI та SPARC полегшить простий доступ до багатьох висококваліфікованих журналів, які пропонуються безкоштовно, таким чином просуваючи

наукові комунікації в наступну фазу розвитку».

Для забезпечення широкого розповсюдження директорії, Інститут відкритого доступу буде співпрацювати з eIFL Network (організація для національних бібліотечних консорціумів близько 50 країн світу, <http://www.eifl.net>), щоб зробити директорію доступною для більш ніж 3 000 бібліотек у країнах, що розвиваються.

Етапи становлення DOAJ

Директорія мала два етапи становлення. Під час першої фази, що тривала близько року, відбувалося заснування DOAJ як такої.

Друга фаза полягала в створенні всебічної системи пошуку на рівні статей. Її метою було формування пошукового індексу повнотекстових статей з журналів директорії. Цей індекс має збільшувати наглядність багатства інформації, що міститься у журналах відкритого доступу. Індекс також доступний для провайдерів служби OAI, завдяки яким відбувається ще більш широке розповсюдження. Оскільки більшість журналів не мають доступних структурованих метаданих, DOAJ збирає повні тексти та використовує їх для пошуку. DOAJ пропонує адміністраторам журналів додавати структуровані метадані статей в директорію для посилення функцій пошуку.

На даному етапі в DOAJ занесені близько 3 727 журналів, з них 1 295 пристосовані для пошуку на рівні статей; таким чином, в системі зареєстровано близько 218 618 статей.

Зручність використання

Інтерфейс DOAJ дуже зручний для використання та має наступні пункти:

- Показує кількість журналів з кожної тематики.
- Показує повну протокольну інформацію під час занесення титулу до списку (ISSN, EISSN, предмет, видавництво, країна, мова, ключові слова, рік заснування).
- Ключові слова є частиною протокольної інформації.
- Підвищення кількості титулів, перерахованих на сторінці з 25 до 100.
- Пошук можливий за наступними категоріями: титул, видавництво, ключові слова, мова, ISSN.

Натепер пошуковці мають змогу отримати інформацію про «суто» журнали з відкритим доступом та про «гібридні» журнали, в яких, за додаткову плату, авторів дозволяється опублікувати свою статтю у вільному доступі в журналі, заснованому на пожертвах (інформація з цього приводу на <http://www.doaj.org> в меню "For authors").

Критерії вибору для включення в DOAJ Охоплення DOAJ:

- предмет: охоплює всі наукові предмети;
- тип ресурсу: наукова періодика, яка публікує пошукові, або оглядові повнотекстові статті.
- акцепторне джерело: академічне, урядове, комерційне, не професійне приватне джерела – всі прийнятні.
- рівень: цільовою групою для включених журналів є головним чином дослідники.
- зміст: незалежна частина журналів має складатися з дослідницьких статей. Весь зміст доступний у повному тексті.
- мова: всі.

Доступ:

- Весь зміст у вільному доступі.
- Регістрація: прийнятна безкоштовна реєстрація користувачів он лайн.
- Відкритий доступ без затримки (наприклад період ембарго).

Якість:

Контроль якості: для журналів, щоб бути доданими, необхідно відпрацювати контроль якості над документами за допомогою редактора,

редакційного бар'єру та/або системи рецензування.

Періодичність:

Журнал повинен мати ISSN (International Standard Serial Number, детальна інформація <http://www.issn.org/>).

Метадані:

- Ресурси мають бути каталогізовані на рівні журнального титулу.
- За для того, щоб зробити рівень змісту статті придатним для системи пошуку, власники журналів заохочуються для забезпечення DOAJ метаданими статей при додаванні журналу до директорії.

У разі, якщо титули більше не відповідають критеріям вибору, вони видаляються з DOAJ.

Якщо Ви знаєте журнал, що відповідає цим вимогам, запропонуйте його на сайті DOAJ, на сторінці «Suggest a journal». За для цього Вам необхідно буде надати наступну інформацію: URL, ISSN журналу (за можливості EISSN), його назву, видавництво, ім'я контактної особи в журналі, її e-mail, Ваше ім'я та e-mail.

Програма членства в DOAJ

На даному етапі DOAJ потребує вашої підтримки та участі для продовження діяльності та розвитку. За для створення міцного фінансового підґрунтя для продовження діяльності та розвитку DOAJ, у лютому 2007 року було запущено програму членства, яка дозволяє особинам, університетам, дослідницьким центрам, бібліотекам, бібліотечним організаціям та консорціумам, накопичувачам зробити внесок. Так, в квітні 2008 року DOAJ отримала в якості членів 3 особи, 51 бібліотеку, 10 бібліотечних консорціумів та 1 накопичувач.

Переваги членства в DOAJ

- Подяка членам DOAJ на сторінці членства DOAJ, що включає посилання на вашу/вашої організації/ вашої компанії сторінку.
- Доступ до щойно доданих титулів.
- Підписка на електронну пошту для членів DOAJ.
- Доступ до списку видалених титулів.
- Право використання членства в DOAJ у рекламних цілях.

Особи	Euro 100	US Dollar 160	SEK 940
Університети, дослідницькі центри, бібліотеки	Euro 400	US Dollar 630	SEK 3770
Бібліотечні асоціації та консорціуми,	Euro 4.000	US Dollar 6280	SEK 37640
Накопичувачі та інші	Euro 5.000	US Dollar 7850	SEK 47050

Європейська печатка SPARC

Ми дуже раді бачити, що використання DOAJ постійно зростає по всіх параметрах. Кожного місяця відвідувачі з більш ніж 150 країн світу використовують цей сервіс, сотні бібліотек з усього світу приєднали DOAJ титули в свої каталоги, комерційні накопичувачі також отримують користь від сервісу.

Тим не менше, на даний момент сервіс все ще не може максимально приносити користь через те, що систему використання матеріалів, опублікованих в цих журналах, оточує безлад.

За для того, щоб журнали відкритого доступу приносили ще більше користі і, таким чином, отримували більшу експозицію та являли собою цінність для наукової спільноти, дуже важливим є щоб журнали відкритого доступу пропонували стандартизовану, легко відтворювану інформацію про те, які види багаторазового використання дозволені. Тому Інформаційна Програма ОАІ разом із SPARC та Бібліотеками Університету Лунда проголосили запровадження Європейської печатки SPARC.

Для кваліфікації на Європейську печатку SPARC журнал повинен використовувати

Creative Commons By (CC-BY) ліцензію, яка за характером відповідає Будапештській ініціативі відкритого доступу.

Відповідно, ми рекомендуємо всім журналам запровадити прозорі недвозначні звіти, в тому числі і звіти про авторське право відносно матеріалів, які вони друкують.

Другий стандарт для печатки це надання метаданих всіх своїх статей до DOAJ, яка в подальшому перетворить їх на ОАІ-сумісні. Це підвищить виявлення печатних робіт та дозволить ОАІ-користувачам додавати деталі журнальних статей в свої служби.

“Ми хочемо засновуватись на величезній роботі, вже зробленій видавництвами багатьох журналів відкритого доступу, та покращити стандарти титулів відкритого доступу,” сказав Девід Прозер, директор SPARC Енгоре. “Співпраця з DOAJ означає, що ми зможемо запровадити допомогу та керівництво для журналів відкритого доступу, які хочуть просунутись на крок вперед до повного відкритого доступу, і наша довготривала мета – гарантувати, що всі журнали, перераховані в DOAJ, зможуть досягнути стандартів Європейської печатки SPARC.”